

STABILNOST U PROMJENI Tolika je dakle moć »ničega« kako je Platon vidi — a ipak je ne može podnijeti, baš zbog istog onog patosa, one strasti, one volje za stabilnošću u promjeni, koju smo upoznali u našem svijetu i koja paradoksalno izaziva sve žešće kruženje totaliteta i ništenje svjetovnosti svijeta i stvari u njemu. Stabilnost u promjeni, zagonetka onog »ništa«, nije samo zajednička — uvijek ista, tema zapadnjačke filozofije — koju je Leibniz tako klasično izrekao pitanjem: zašto uopće nešto a ne ništa? Nije to samo obzor, horizont u kojem se dosad kretala misao razlikujući između bitka i bivanja, između bitka i privida, između bitka i trebaja, između bitka i mišljenja. Ne samo da sve kategorije filozofije i znanosti, zajedničkog života i umijeća počivaju na grabežu stabilnosti od promjene, na zadržavanju neumitnog toka — čitavi svjetovi kao artikulirane konstelacije postojanog i promjenljivog — sa svojim govorima i logikama, institucijama i djelovanjima — kao povijesni svjetovi jesu odgovori čovjeka na bezglasni nagovor »ničega« u zbivanju.

PREDMETNO MISLJENJE I MISLJENJE MOGUĆNOSTI No, kao što Platon, misleći ideje i stvari i čovjeka spram njih, nije navlastito mislio ovo moćno »ništa«, — kojemu je tek Hegel dao mjesto u zbivanju da bi ga ipak, kao filozof, a to znači kao onaj koji u vremenitosti hoće dohvatiti bitno, sistematski nivelirao i neutralizirao — (dok, kao što vidjesmo, ne postane sam apsolut sistema u kretanju baš ono »ništa« koje je Hegel svojim vlastitim apsolutom htio prevladati i zadržati) — tako ga nije mislila ni kasnija filozofija ni znanost uopće. Jer, misliti je značilo odnositi se na »nešto«, »ništa« je nemišljivo, njega nema, prazna je riječ... A ipak... zar misliti doista znači samo misliti ovo ili ono, ne znači li ono prije svega misliti mogućnost ovog ili onog? Filozofija je tom pitanju doskočila objašnjavajući mogućnost »genetski-kauzalno«, »transcendentalno«, »spekulativno« ili »dijalektički« — kao uzrok — uvjet, kao temelj i razlog, kao izvornu čistu apercepciju koja apriorno »prije« svake empirijske zamjedbe, spontano izražava logičku promjenu time što sebe samu i ujedno mnoštvenost podataka kategorijalno